

Överby 100 år

En dag på Jordbruket

Enligt mantalslängder och kyrkoböcker var Margreteberg gård en jordbrukslägenhet redan på 1500-talet. Från 1700-talets mitt utvecklades gården till en självständig gårdsenhet med kända ägarsläkter. Årtalet 1791 stod länge inskrivet på karaktärsbyggnadens gavel, men sägen säger att årtalet förvanskades i något renoveringskedde och ursprungligen hade år 1771 angivits som byggnadsår. Vid senaste målning av huset ströks årtalet helt bort.

Karl-Erik Sjöberg, av kollegerna kallad Eki och av eleverna Spekan, var inspektor på jordbruket från hösten år 1951. Han var med om den omvälvande förändringen inom lantbruket, från hästdrivet till traktordrivet. Ekis roll förstärktes som ansvarig för jordbruksproduktionen då skolan fick en rektor med trädgårdsinriktning (1978).

Den totala odlingsarealen var under 1970- och 80-talen ca 60 ha. Arealerna för de enskilda grödorna växlade, men gården försökte alltid vara självförsörjande ifråga om djurfoder. Kompletterande grödor utgjordes av vårvete, korn, råg och vårrysby. Spannmålen torkades i gårdens egen kalllufttork, men det hände sig att Bemböle varmluftstork utnyttjades under regniga höstar.

Utöver ansvaret för produktionen var det Ekis uppgift att handleda eleverna i jordbruksarbete. Det innebar ett hel-dagsjobb då skoldagen var indelad i ett förmiddags- och ett eftermiddagspass. Då den ena årskursen hade teori hade den andra praktik och vice versa.

Sommarpraktiken började i maj och slutade i september. En vanlig arbetsdag sökte sig halva klassen till Verkstaden och andra halvan till Ladugårdsbacken. Kl. :00 väntade Eki vid den sk. Ljugarbänken vid traktorgaraget gavel på sin grupp av pojkar, och ibland också någon flicka. Här räknade han in arbetsstyrkan, då eleverna sömniga och med släpande steg masade sig över ladugårdsbacken fram till bänken. Av de 4–7 elever som mötte upp var alltid en elev dejour i ladugården, en vecka åt gången. För denna blev uppstigningen extra tidigt, för det gällde att infinna sig senast 05.30, annars blev det anmärkning i protokollet och framförallt en ilsken djurskötare.

Eki var en vänlig och hjälpsam inspektor med en lågmäld naturlig auktoritet inför eleverna. Han deltog i gårdens alla sysslor, men lät eleverna utföra själva jobbet och ingrep bara då det kävade till sig. Traktens bönder kom ofta med spydiska kommentarer gällande plogfårans rättning eller broddens jämnhet på skolans åkrar, men det låg en pedagogisk styrka i att eleverna själv utförde gårdens faktiska arbeten.

Där på Ljugarbänken berättade Eki, utöver annat viktigt, vad som skulle göras. Under vårbruket valde han ut den elev som skall börja sådden och en hjälparl åt honom. Två andra elever kunde få order att gå till kvamrummet invid ladugården, starta upp kvarnen och mala säckvis med mjöl åt korna. Ett annat par kunde få order att reparera beteshagarna eller utföra andra aktuella underhållsarbete. Ofta gick någon maskin sönder,

vilket de tenderar att göra då de används, och det innebar ett avbrott tills maskinen reparerats. Någon av eleverna fick då transportera maskinen till Verkstaden och assistera vid reparationen.

Planerna kunde ändras pga sjukdomsfall, regn och snö eller andra omständigheter så att endast det mest nödvändiga gjordes, eleverna städade torkar och arbteshallar. Idén var att lära sig genom att göra eller pedagogiskt sagt "learning by doing". Principerna från den "gamla" skolan levde vidare.

Eki skötte arbetsledningen cyklande, med en velociped som föreföll vara från andra världskriget, senare också med moped som han torde ha ärvt av sin son.

Den praktiska undervisningen bidrog till elevernas yrkesskicklighet och gav en helhetssyn på odlingsåret med dess olika arbetskedan. Pojkarna på JT gav inte alltid ett intryck av flit och arbetsvillighet, ibland kunde de rentav verka slöa. Men gav man dem en traktor och en arbetsmaskin kunde de energiskt jobba dygnet runt.

Då vårbruket var undanstökat påbörjades ensileringen, därefter kom höbärgningen och snart skulle tröskande av kornet inleda skördetiden. Växtodlings-säsongen avslutades med halmbalning och höstplöjning.

Skolan gick på sparlåga under juli månad, då eleverna hade 2 veckor och Eki sin månadslånga semester, då reste han till sina hemtrakter i Nagu. Under-teknad vikarierade ofta som ställföreträdande inspektor under höbärgningen. Helst hade vädret naturligtvis fått vara soligt, men det förekom somrar då ihärdiga regn pinade och hökvaliteten blev låg. Som bäst skördades 7000 höbalar och vinden fylldes till översta sparsen, som sämst 700 st. Allt hö staplades på ladugårdsvinden av eleverna, ibland också trädgårdselever då JT-klassen inte räckte till eller om övntad hjälpsamhet väckts hos trädgårdens flickor. Arbetet var svettigt och dammigt, men förlöpte i god stämning då kosthållet bidrog med saft och bulle. Ibland stannade arbetet upp då balmaskinen fick något fel eller en drivaxel blev krokig. Då fanns till all lycka Verkstaden till hands, där Algot med sin elevgrupp fixade felen och jobbet kunde snart fortsätta.

I oktober vidtog teorilektionerna vil-

ket till en början utgjorde en lättnad för eleverna då man fick sova något längre, men snart växte ledan och längtan till kroppsarbete gjorde sig påmind. Teoriperioden blev ofta speciellt bedövande för första årets studerande. Efter en händelserik natt kunde de vakna för sent för att hinna med en ordentlig frukost, alltså raka vägen till praktiskt arbete i den friska luften. Vrålhung-riga kom de till lunchen varefter teoriundervisningen vidtog. Mången gång hade de svårt att hålla sig vakna.

Innesittandet avbröts under vintern av virkesavverkning i gårdens skogar, hemkörning av stocklass med traktor och sågning på skolans cirkelsåg. Vid dessa tillfällen vägledes eleverna av forsttekniker **Stig Nylander** och Eki. Jobbet var hurtigt "karajobb" och omtyckt av eleverna, då stora trän fälldes och forslades hem. "Stigu", tidigare finsk mästare i tiokamp, utgjorde en välkommen förstärkning för lärarkåren vilken idrottsgren det än tävlades i på skolan.

Djuren har alltid haft en central roll på Överby, både för självförsörjningen, som inkomstkälla, och framförallt för undervisningen. Utöver mjölkkor har det också hållits grisar, får och höns på gården. Hästarna utgjorde länge dragkraften på jordbruket och var också därefter ett synligt inslag på gården, då mången inom personalen hade ett intresse för travsport.

Kobesättningens storlek var normalt 15 mjölkande kor och 12 – 15 kvigor och kalvar under ett år. En livlig förmedling av kalvar och kvigor försiggick både med granngårdarna och med Ryssland via Finlands Husdjursavelsförening. Mjölkkobesättningen och mjölkkvoten såldes då mjölkproduktionen lades ner år 1994.

Ladugårdsarbete var ett obligatorium för var JT-elev, inga undantag medgavs. För många var sysslan ny, men mången elev kunde rutinerna hemifrån. Arbetet bestod av morgon- och kvällsmjölknig, fodermalning, deltagande vid veterinärbesök, ledande av korna ut till hagarna och hämtande dem därifrån, utfodrande av ungdjuren, och också i värsta fall att assistera vid nöd-slakt. Koskötarna blev vanligen långvariga i tjänst på Margreteberg. **Eero Malinen** var en "intressant" karaktär, kanske inte till alla delar pedagogiskt lämplig på en skola men säkert tankeväckande för eleverna. **Helena Satukangas** började som avbytare men övertog huvud-sysslan efter Malinen. Hon medförde en viss kvinnlig mjukhet i hanteringen av djuren.

Läroplanen förutsatte verkstadspraktik utanför skolan under andra årets sommarperiod. Praktiken var lärarik för eleverna och gav också praktikövervakaren (undertecknad) en möjlighet att resa i det nyländska landskapet, från Ekenäs i väster till Lappträsk i öster. Under praktiken finslipades elevernas yrkeskunnande och anställningsförhållandet innebar ett stort steg mot självständighet och ansvarstagande.

Mot slutet av 1980-talet avtog lantbruksutbildningens dragningskraft, årskurserna blev allt mindre medan konkurrensen de svenska skolorna emellan blev allt hårdare. Därför beslöts det att årskursen som togs in 1987 skulle bli den sista. Eki fortsatte som inspektor och Överby ingick ett praktikavtal med Helsingfors

Universitet gällande agronomiestuderande. Överby blev populärt som praktikplats och under Ekis kunniga handledning fick flera studeranden lära sig hantera traktor och skördetröska, ladugårdssysslorna inte att förglömma. Dessa praktikanter, ofta flickor, var för det mesta finskspråkiga. Så på Ljugarbänken fick de lära sig lantbruk på svenska, medan Eki lärde sig lyssna på finska.

Med EU spökande i bakgrunden bidrog den växande byråkratin, med ansökningar om arealstöd, kontroller och mjölkkvoter, till att jordbruket på Överby i skolans egen regi lades ned 1994. Eki pensionerades från inspektorskapet efter 42 år i tjänst.

Det blev slutligen hästarna som överlevde Margreteberg gårds 400–500 åriga historia. En del av åkrarna blev Margretebergs park, en del är utarrenderad till en lokal bonde och resten utgörs av ett modernt, nybyggt häststall.

Hans Rosenqvist

